

INTERNATIONAL JOURNAL OF FIELD EDUCATION

The Use of the Life Stories of Female Heroes to be Gained the Value of Patriotism in Social Studies Courses

Nazike Karagözoğlu¹

Yozgat Bozok University, Education Faculty, Department of Turkish and Social Sciences
Education

<https://orcid.org/0000-0002-7410-3286>

ABSTRACT

Perpetuity of a nation can be associated with the degree of the value, devotion and sacrifice of the individuals to their countries who form the countries. As to be expressed with M.C Kuntay's verse "What makes the flag a real flag is the blood on it, if someone died for the country it is homeland.", the value of patriotism in the education program has a special importance to raise a generation who has consciousness to sacrifice itself for its country. The loyalty and the love of the Turkish people to their country are proved to World by many events, especially with Çanakkale and War of Independence. The stories of the female heroes must be used as teaching material in social studies education in order to be felt by children the effect of Turkish women's soul of patriotism, solidarity and struggle to win the War of Independence in the front and back and also in order to improve the emotion of patriotism in self discovery via empathy. In this study, the aim is to identify the life stories of female heroes which can be used with the aim of bringing the value of "patriotism" which is in the Social Studies Program. In this research, documents review was used which is a research method that includes finding the sources, reading, taking note and evaluation with a specific target. In order to determine the life stories of female heroes, some sources like book, article etc which are related with this topic were surveyed and the life stories was presented in the way to use in courses.

Key Words: Social Studies, Patriotism, Female Heroes, Life Stories

ARTICLE INFO

Received: 31.10.2018

Revision received:
26.11.2018

Accepted: 27.12.2018

Published online:
31.12.2018

¹ Corresponding author:

Dr.

Nazike.karagozoglu@bozok.edu.tr
05437627313

* A part of this study was presented as an oral presentation at the International Learning, Teaching and Educational Research Congress held at the University of Amasya on 6-8 September 2018.

Sosyal Bilgiler Dersinde Vatanseverlik Değerinin Kazandırılmasında Kadın Kahramanların Yaşam Öykülerinin Kullanılması

Nazike Karagözoğlu¹

Yozgat Bozok Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü
<https://orcid.org/0000-0002-7410-3286>

ÖZET

MAKALE BİLGİSİ

Bir milletin bekası, milleti oluşturan bireylerin vatanına verdiği değer, özveri, fedakarlık dereceleri ile ilişkilendirilebilir. M.C. Kuntay'ın "Toprak eğer uğruna ölen varsa vatandır." dizesinde ifade edildiği gibi vatani uğruna canını feda edebilecek bilince sahip nesil yetiştirmek açısından öğretim programlarında yer alan vatanseverlik değeri ayrı bir öneme sahiptir. Türk Milleti'nin vatanına olan sevgisi ve bağlılığı başta Çanakkale ve Kurtuluş Savaşı olmak üzere tüm dünyaya pek çok olayda ispatlanmış bir gerçektir. Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasında cephede ve cephe gerisinde Türk kadınlarının vatanseverlik, dayanışma ve mücadele ruhunun etkisinin çocuklara hissettirilmesi, empati yoluyla kendinde vatanseverlik duygusunu yeniden keşfederek geliştirebilmesi için sosyal bilgiler öğretiminde kadın kahramanlarımızın yaşam öykülerinin öğretim materyali olarak kullanılması gerekmektedir. Bu çalışmada sosyal bilgiler programında yer alan değerlerden "Vatanseverlik" değerinin kazandırılması amacı ile derslerde kullanılabilir, kadın kahramanların yaşam öykülerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Araştırmada, belli bir amaca dönük olarak kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlemlerini kapsayan bir araştırma yöntemi olan doküman incelemesi kullanılmıştır. Kadın kahramanlara ait yaşam öykülerini tespit etmek için konuyla ilgili kitap, makale vb. kaynaklar araştırmanın amacına uygun olarak incelenmiş, yaşam öyküleri derste kullanılabilir şekilde kısaltılarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, vatanseverlik, kadın kahramanlar, yaşam öyküsü

Alınma Tarihi: 31.10.2018
Düzeltilmiş hali alınma tarihi: 26.11.2018
Kabul Edilme Tarihi: 27.12.2018
Çevrimiçi yayınlanma tarihi: 31.12.2018

¹ Sorumlu yazar iletişim bilgileri:

Dr.

Nazike.karagozoglu@bozok.edu.tr

05437627313

* Bu çalışmanın bir kısmı 6-8 Eylül 2018 tarihlerinde Amasya Üniversitesinde düzenlenen Uluslararası Öğrenme, Öğretim ve Eğitim Araştırmaları Kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Giriş

*Ruhun adı olmaz: Ne kadınsın, ne de kızsın;
Bir tane değilsin Nene Hatun sayısızsın.
Yurdunda şehit ülkesi vardır analardan,
Kaç bin kişisin, git onu sor Dumlupınar'dan.
Tarihi yapanlar, bağırın fırtınalardır;
Bazen de fakat sesleri çıkmaz analardır. Mithat Cemal*

Geçmişten günümüze hazırlanan öğretim programları incelendiğinde eğitimin genel amacının iyi vatandaşlar yetiştirmek olduğu görülmektedir. Anayasamızın 66. Maddesinde “Türk Vatandaşlığı” kavramı “*Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk'tür.*” şeklinde tanımlanmıştır. Bireyin milletine ve toprağına bağlılığı, vatanına olan aitlik duygusu vatanseverlik duygusu ile ilişkilendirilebilir.

Merry (2009)'e göre vatanseverlik sözel veya davranışsal bir çaba olarak ülke onurunu savunmaya hazır olma, ülkesi için savaşp ölenlere sevgi duyma, onları övme ve ülkesinin özgürlüğünü sağlamak için savaşanları anmadır (Elban, 2015: 452). Vatanseverlik milletinin birliğine, vatanın bölünmez bütünlüğüne bilinçli bir şekilde inanmaktır. Vatansever, üyesi olduğu milletin ve ülkenin bütün özelliklerini tanıyan, tarihini, kültürünü, değerlerini bilen ve her durumda sahip çıkan kişidir. Vatansever, milletin kazandığı savaşlarla ve askeri kahramanlıklarla gurur duyar ve ülkesinin dünya üzerinde sahip olduğu tarihsel-kültürel konumunun korunması ve yüceltilmesinde üzerine düşen görev ve sorumlulukları yerine getirir.

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda, vatanseverlik değerine ilişkin olarak, “Türk milletinin bütün fertlerini, ...Türk milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, ... yurttaşlar olarak yetiştirmek” temel amaç olarak ifade edilmiştir. Bu amacın gerçekleştirilmesinde kazanımlar ve içerik bakımında Sosyal Bilgiler dersi önemli bir yere sahiptir.

Sosyal Bilgiler, sosyal ve insanla ilgili diğer bilimlerin içerik ve yöntemlerinden yararlanarak, insanın fiziksel ve sosyal çevresiyle etkileşimini zaman boyutu içinde disiplinler arası bir yaklaşımla ele alan ve küreselleşen bir dünyada yaşamla, ilgili temel demokratik değerlerle donatılmış, düşünen, becerili, demokratik vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlayan bir çalışma alanı (Doğanay, 2002:17) olarak tanımlanmaktadır.

2017'de yenilenen Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının genel amaçları incelendiğinde ilk sırada “*Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, milli bilince sahip birer vatandaş olarak yetişmeleri*” nin hedeflendiği görülmektedir.

Durkheim açısından vatanseverlik ve milliyetçilik modern zamanlarda toplumda sosyal bütünleşmeyi meydana getirmede temel bir rol oynamaktadır (Düzce, 2017:650). Küreselleşme ve gelişen teknolojinin de etkisiyle bütün toplumlarda, toplumsal davranış, kavram ve değerler hızla değişime uğramaktadır. Sosyal bilgiler dersinde aktif vatandaş yetiştirmeyi hedefleyen evrensel amaçlar gerçekleştirilirken, ulusal amaçlar ihmal edilmemelidir. Sosyal Bilgiler eğitimi ulusal kültürlerin yaşatılması ve geliştirilmesi

bakımından çok önemli bir işleve sahip olabilecek niteliktedir (Öztürk, Keskin ve Otluoğlu, 2014:7).

Günümüz demokratik toplumlarında, akademik başarı kadar, insan ilişkilerini düzenleyen pek çok değer giderek daha fazla öne çıkmaktadır. Millî, manevî ve evrensel değerleri tanıyan, benimseyen ve bunları içselleştirerek davranışa dönüştüren bireyler yetiştirmede içeriği itibariyle Sosyal Bilgiler dersinin katkısı son derece büyüktür. Bu doğrultuda Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında, adalet, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, eşitlik, özgürlük, saygı, sevgi, sorumluluk, tasarruf, vatanseverlik, yardımseverlik değerlerine yer verilmiştir (MEB, 2017).

Bir milletin bekası, milleti oluşturan tek tek bireylerin vatanına verdiği değer, özveri, fedakarlık dereceleri ile ilişkilendirilebilir. M.C. Kuntay'ın şiirinde “*Toprak eğer uğruna ölen varsa vatandır.*” dizesinde ifade edildiği gibi vatani uğruna canını feda edebilecek bilince sahip nesil yetiştirmek açısından öğretim programlarında yer alan vatanseverlik değeri ayrı bir öneme sahiptir. Türk Milleti'nin vatanına olan sevgisi ve bağlılığı başta Çanakkale ve Kurtuluş Savaşı olmak üzere tüm dünyaya pek çok olayda ispatlanmış bir gerçektir. Gelecek neslin de bu vatanseverlik değeri ile yoğrularak yetiştirilmesi eğitimin en temel hedeflerindedir.

Değerlerin öğrencilere kazandırılmasında dört farklı yaklaşımdan söz edilmektedir: değer aktarma, değer açıklama, ahlaki muhakeme ve değer analizi (Aktepe ve Tahiroğlu, 2016; Akbaş, 2008; Ersoy F. ve Şahin T., 2012; Ulusoy ve Dilmaç, 2016). Bu yaklaşımlar doğrultusunda; öğretmen, öğrenci, öğrenme ortamına göre belirlenebilecek anlatım, tartışma, örnek olay, problem çözme, proje, drama, gezi, gözlem vb. yöntem ve teknikler (Kaya, Günay ve Aydın, 2016; Uzunöz, Aktepe ve Köybaşı, 2018; Yazıcı, 2006; Balcı ve Yanpar Yelken, 2013) kullanılabilir. Halstead (1996), değer eğitiminde kullanılacak yöntem ve tekniklerin, tartışma, drama, proje çalışması, uygulamalı etkinlikler, işbirlikli öğrenme, grup çalışması, öğrenciler tarafından yönetilen araştırmalar, eğitsel oyunlar vb. sıralanabileceğini (Yazıcı, 2014:509) belirtmektedir.

Bu yaklaşım, yöntem ve tekniklerin uygulanması sırasında kullanılacak öğretim materyalleri değerlerin içselleştirilmesi, istendik davranış değişikliği ve kalıcı öğrenmelerin gerçekleşebilmesine katkı sağlamaktadır. Sönmez'e (1997) göre, öğretim materyalleri hedef davranışların istendik düzeyde öğrencilere kazandırılmasında büyük kolaylık sağlayabilir çünkü materyaller öğrencinin dikkatini çekerek hedef davranışa odaklanmasını ve derse aktif katılımı yaparak yaşayarak öğrenmesini destekleyebilir.

Sosyal Bilgiler dersi kapsamında yer alan değerlerin öğretiminde kullanılacak öğretim materyallerinden biri de edebî ürünlerdir. Bunlar masallar, şiirler, efsaneler, atasözleri, romanlar, fıkralar, anılar, biyografiler vb. dir.

Edebî ürünlerin, öğretim ortamında etkili bir şekilde kullanılması öğrencilerin anlama, yorumlama, analiz yapma, farklı bakış açılarını görme, empati kurma becerilerini geliştirmektedir. Ayrıca bu metinler sayesinde öğrenciler, millî ve evrensel değerleri de kazanmaktadırlar. Öğretmenin tercih ettiği uygun edebî eserler ile herhangi bir konunun somutlaştırılabileceği ve böylece öğrencinin konuyu daha kolay anlayabileceği de vurgulanmaktadır (Beldağ ve Aktaş, 2016:955). Yapılan araştırmalar (Jarolimek, Davis ve Palmer, 1992; Edgington, 1998; Neitz, 2002; Öztürk ve Otluoğlu, 2002; Foster ve Kellough,

2005; Tekgöz, 2005; Şimşek, 2006; Yiğit, 2007; Bacak, 2008; Küçüköğlü, 2010; McCall, 2010; Oruç ve Erdem, 2010; Akyol, 2011; Kaymakçı, 2013; Arslan, 2014; Öztürk, Keskin ve Otluoğlu, 2014 vb.) sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünlerin kullanılmasının öğrenciler açısından pek çok faydasının olduğunu göstermektedir. 2017 Sosyal Bilgiler Programında da “*Efsane, destan, masal, atasözü, halk hikâyesi, türkü ve şiir gibi türlerden yararlanılarak Sosyal Bilgiler dersi edebî ürünlerle desteklenmeli ve öğrenciler; konuları sevdirecek roman, tarihî roman, hikâye, hatıra, gezi yazısı ve fıkra gibi edebî ürünler okumaya teşvik edilmelidir.*” ifadesi ile öğretmenlerin edebi ürünlerden yararlanması önerilmektedir.

Bir kişinin yaşamını konu alan yazınsal türe yaşam öyküsü denir. Yaşam öyküsü kişisel anılara ya da araştırma sonucu elde edilmiş yazılı ve sözlü malzemenin düzenlenmesine ve yorumlanmasına dayanmaktadır. Bu özellikleri bakımından sosyal bilgiler öğretimi için çok işlevsel bir materyal olarak kabul edilebilir (Öztürk, Keskin ve Otluoğlu, 2014:144). Çelikkaya ve Öztürk Demirbaş (2013) yaptıkları çalışmada vatanseverlik değerinin kazandırılmasında drama, vatanseverlik hikâyeleri, Çanakkale gezisi, video izleme, milli duyguların aşılması, şiir ve kompozisyon yarışmaları gibi yollara başvurulabileceğini belirtmişlerdir. 2017 Sosyal Bilgiler Program 4. Sınıf Kültür ve Miras öğrenme alanında yer alan “*Millî Mücadele kahramanlarının hayatlarından hareketle Millî Mücadele’nin önemini kavrar.*” kazanımı ile ilgili açıklamada “*Kazanım biyografi öğretimi bağlamında ele alınır.*” ifadesi ile öğretimde yaşam öykülerinin kullanılması önerilmiştir.

Topluma çeşitli alanlarda hizmet etmiş, toplum tarafından kabul görmüş, büyük ve önemli insanların hayat hikayelerinin, Sosyal Bilgiler dersinde bir öğretim aracı olarak kullanılması ile dersin içerik olarak zenginleşmesine, öğrencilerin bu kişilere saygı duymalarına ve onların hayatlarını örnek almalarına, kişinin yaşamından hareketle öğrencilerin bir milletin bütün ümitlerini, bütün ideallerini ve bütün fedakârlıklarını anlamalarına katkı sağlanmış olur (Er ve Şahin, 2012: 77).

Atatürk’ün “*Türk çocuğu ecdadını tanıdıkça daha büyük işler yapmak için kendinde kuvvet bulacaktır.*” sözünden hareketle, Kurtuluş Savaşı’nın kazanılmasında cephede ve cephe gerisinde Türk kadınlarının vatanseverlik, dayanışma ve mücadele ruhunun etkisinin çocuklara hissettirilmesi, empati yoluyla kendinde vatanseverlik duygusunu yeniden keşfederek geliştirebilmesi için sosyal bilgiler öğretiminde kadın kahramanlarımızın yaşam öykülerinin yer alması gerektiği söylenebilir.

Atatürk 21 Mart 1923 yılında Konya’da yaptığı bir konuşmasında “*Bu son yılların inkılâp hayatında, ateşli fedakârlıklarla yüklü mücadele hayatında, milleti ölümden kurtararak kurtuluşa ve bağımsızlığa götüren kararlı çalışma hayatında, her millet bireyinin çalışması, gayreti, emeği, fedakârlığı geçmiştir. Bunlar içinde en fazla yüceltilmesi, anılması ve daima teşekkür ile tekrar edilmesi gereken bir emek vardır ki, o da, Anadolu kadınının göstermiş olduğu çok yüce, çok yüksek, çok kıymetli fedakârlıktır. Dünyanın hiçbir yerinde, hiçbir milletinde, Anadolu köylü kadınının üstünde kadın çalışması söylememize imkânı yoktur ve dünyada hiçbir milletin kadını “Ben Anadolu kadınından daha fazla çalıştım, milletimi kurtuluşa ve zafere götürmekte Anadolu kadınından daha fazla çalıştım, milletimi kurtuluşa ve zafere götürmekte Anadolu kadını kadar gayret gösterdim” diyemez.*” (Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri) sözleriyle Anadolu kadınlarının Milli Mücadeleye katkılarını vurgulamıştır.

Afet İnan da Türk kadınının kahramanlık mücadelesi ile ilgili olarak bir anısından şöyle söz etmektedir: “*Nisan 1955’te Başkumandanlık Meydan Muharebesi Zafer Anıtı’nın*

yeniden yaptırılması ve hatıralarının toplanması dolayısıyla bir heyet halinde incelemelerde bulunurken bir ihtiyar nine yanıma yaklaşmış diyordu ki, “Hani, Ankara’da Gazi Paşa’nın heykelinin yanında mermi taşıyan kadın var ya, işte o benim.” Bu cümleyi yanımdaki diğer bir kadın da aynen tekrar etti. Bu sözler bir gerçeğin ifadesi idi. Çünkü Ankara’daki Ulus Meydanı anıtındaki Türk köylü kadını bir dönem tarihimizin isimsiz kahramanıdır.” (İnan, 2008:361).

Bu çalışmada sosyal bilgiler programında yer alan değerlerden “Vatanseverlik” değerinin kazandırılmasında kullanılabilecek, kadın kahramanların yaşam öykülerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır.

Yöntem

Model

Bu çalışmada belli bir amaca dönük olarak kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlemlerini kapsayan bir araştırma yöntemi olan doküman incelemesi kullanılmıştır. Sosyal Bilgiler dersinde vatanseverlik değerinin kazandırılmasında kullanılabilecek kadın kahramanlara ait yaşam öykülerini tespit etmek için milli mücadelede cephede ve cephe gerisinde yer alan kadın kahramanlar ile ilgili yazılmış kitap, dergi, makale vb. kaynaklar araştırmanın amacına uygun olarak incelenmiş, yaşam öyküleri derste kullanılabilecek şekilde kısaltılarak sunulmuştur.

Bulgular

Kurtuluş savaşı erkek, kadın, genç, yaşlı, çocuk demeden bütün milletin cesaret ve vatanseverlik ile bütünleşmiş bir birlik duygusu ile kazanılmıştır. Anadolu kadınının Milli Mücadele’ye verdiği destek farklı şekillerde olmuştur. Bir kısmı mitingler yoluyla, Milli Mücadele ruhunu Anadolu’ya yaymaya çalışırken, bir kısmı da cemiyetler kurarak örgütlenmiştir. Bazı kadınlar, cephedeki askere, cephane, yiyecek, içecek temini, yaralı askerlerin bakımı gibi konularda destek olurken, bazıları da bizzat savaşa dâhil olarak vatani için savaşmıştır (Sarıçoban, 2017: 1332). Bu çalışmada bizzat cephede savaşmış kadın kahramanların yaşam öykülerine yer verilmiştir. Çalışmada yaşam öykülerine yer verilen kadın kahramanlarımız: Ayşe Hanım, Nazife Hanım, Şerife Hanım, Halide Edip Adıvar, Tayyar Rahmiye Hanım, Elif Bacı, Kılavuz Hatice Hanım, Gördesli Makbule Hanım, Nene Hatun, Halime Çavuş, Asker Saime Hanım, Fatma Seher Hanım ve Tarsuslu Kara Fatma Hanımdır.

Ayşe Hanım

Ayşe Hanım, kocasını Balkan Harbi’nde kaybetmiştir. Yunanlıların İzmir’e girmesi üzerine köy köy dolaşarak gönüllü toplamış, karşı koyma hareketine katılmış, burası Yunanlıların eline geçince Aydın’a geçmiştir. Kuvay-i Milliye’nin ilk teşkilatına iki oğlu ile birlikte katılan Ayşe Hanım, Aydın’da Yunanlılarla yapılan savaşlarda kahramanca savaşmış, büyük oğlu bu savaşta şehit düşmüştür. I. ve II. İnönü savaşlarına katılmış küçük oğlu da bu sırada şehit olmuştur. 1921’de Sakarya Savaşına katılmış bu savaşta yaralanmıştır. Tedavi sonrasında tekrar müfrezesine dönmüştür. Ayşe Hanım, 26-30 Ağustos’taki Başkumandanlık Meydan Muharebesi ve 9 Eylülde İzmir’e girip Yunanı denize döken askerler arasında da yer almıştır. 1925 Haziran sonlarında İstanbul’da Cumhuriyet Gazetesine verdiği röportajda “Allah’a şükürler olsun, bugün büyük Gazi’miz sayesinde emelimize nail olduk. Türk ve

Türklük kurtuldu. Vaktiyle düşman çizmelerinin altında inleyen sevgili topraklarımızda şimdi serbest ve göğsümü gere gere yürüyorum.” demiştir (Tansel, 1988:39). Ayşe Hanım 1942 yılında Ankara’da vefat etmiştir (MSB, 1998:121).

Nazife Hanım

Nazife Hanım Tosyalıdır. Sakarya Savaşı günlerinde cepheye gitmek üzere şubeye dilekçe vermiştir. Dilekçede şunlar yazılıdır: “*Anavatanımıza bütün mevcudiyetiyle istiklal-i millimizi mahvetmek hülyasıyla hücum eden düşmanların namussuz ve pek kirli ayaklarının mukaddes topraklarımız üzerinde görmeyi hiçbir zaman arzu etmeyen, vatan uğrunda cephelerde gazanferane çarpışan erkek kardeşlerimle beraber bu mukaddes vazifede benim de bulunmam hususunda fedai olarak cepheye harekete hazır bulunduğumdan lutf-i müsaade-i alilerine.*” Nazife Hanım’ın bu dilekçesi Ankara’da yankılanmıştır (Eski, 2008:58).

Şerife Bacı

Şerife Bacı, 1921 yılının Aralık ayında İnebolu’dan yüklediği cephane ile yola çıkmıştır. Yanında kundağa sarılı birkaç aylık kızı vardır. Kar ve kış ortamında Kastamonu Kışlasına kadar yaklaşmıştır. Ancak daha fazla yoluna devam edememiş ve kağnisinin üzerinde donarak ölmüştür. Öküzler yolun kenarına çekilmiş ve beklemeye başlamıştır. Kış günü bu bekleyiş gelip geçenlerin dikkatini çekmiştir. Arabaya yaklaştıklarında kadının öldüğünü görmüşlerdir. Şerife Bacı kundaktaki çocuğunu mermilerin arasına yatırmış, üstündeki yorgan parçasını da onların üzerine örtmüştür. Daha sonra çocuğa sütanası bulunmuş ve şehit ananın kimliği tespit edilmiştir. Şerife Bacı’nın Kastamonu Seydiler ilçesi Satı Köyünden olduğu, mermiler arasındaki kızının adının da Sıdika olduğu tespit edilmiştir (Eski 2008: 56).

Tayyar Rahmiye Hanım

Adana’nın Osmaniye ilçesi Raziyeler Köyündendir. Hüseyin Ağa’nın milli kuvvetlerine gönüllü olarak katılmıştır. Dokuzuncu Tümen’in 1920 Şubatında Hasanbeyli civarındaki Fransız kuvvetleri ile olan savaşa müfrezesi ile birlikte katılmıştır. Bu çarpışmada Fransızlardan 80 tüfek, iki makineli tüfek alınmıştır. Bu sırada ateş hattında kalan iki arkadaşını korumak için, gösterilen tereddüde aldırmaksızın ileriye atıldığından kendisine Tayyar (Uçan) Rahmiye lakabı verilmiştir. 1920 Temmuzunda Osmaniye’deki Fransız karargahına yapılan hücumda arkadaşlarının tereddüdünü gören Rahmiye, “*Ben kadın olduğum halde ayakta duruyorum da siz erkek olduğunuz halde yerlerde sürünmekten ve saklanmaktan utanmıyor musunuz?*” diye bağırarak arkadaşlarını hücumu teşvik etmiştir. Fransız karargahı önünde vurularak şehit edilmiştir (Tansel, 1988:43).

Münevver Saime Hanım (Asker Saime)

Kurtuluş Savaşı başladığında Darülfünunda öğrenciydi. Kadıköy mitinginde yaptığı konuşmadan sonra hakkında tutuklama kararı çıkınca, Anadolu’ya geçerek Milli Mücadele’ye katılmıştır (Kırkpınar, 2001:112). Batı Cephesi’nde görev almış ve özellikle cephe gerisinde ve istihbarat işlerinde önemli başarılar göstermiştir. İzmit’te bir görevi yerine getirirken yaralandıysa da belli etmeden vazifesini yapıp tamamlamış ve Asker Saime olarak anılmıştır (Kurnaz, 1991: 121). Savaştan sonra İstanbul Lisesi’nde Edebiyat öğretmeni olarak görev yapmıştır (MSB, 1998: 125).

Fatma Seher Hanım (Kara Fatma)

Milli Mücadele öncesinde simge olan kadınlardan birisi de Kara Fatma’dır. Osmanlı Rus Savaşı (93 Harbi)’nda Rus orduları Erzurum’u işgal ettiği sırada Kara Fatma, Aziziye

Tabyası'nda maiyetindeki üç-dört bin cengâveriyle birlikte savaşmıştır. Cephe gerisinde askerin yiyeceğini hazırlamış, yaralıları tedavi etmiş, omuzlarında yaralı askerleri hastaneye taşımıştır (Mısıroğlu, 1976:38-39). Kara Fatma, Balkan Savaşı'na eşi Subay Derviş Bey ile katılmıştır. I. Dünya Savaşı'nda, akrabalarından oluşan 9-10 kişilik bir grup kadın ile Kafkas Cephesinde savaşmıştır. Mondros Mütarekesi'nden sonra Ermeniler tarafından yakınları şehit edilen kadınları toplayarak, Ermenilere karşı savaşmıştır. Mustafa Kemal Paşa'nın emriyle kadınlardan kurduğu küçük birliği ile Bursa ve İzmit'in işgalden kurtarılması için çalışmıştır. Sakarya ve Başkumandanlık Muharebelerine de katılmıştır (Tansel, 1991: 25-39). Üsteğmenlik rütbesine kadar yükselmiş, üsteğmenlik emekli maaşını Kızılay'a bağışlamıştır. TBMM tarafından tekrar aylık bağlanan ve İstiklal Madalyası verilen Kara Fatma, 1955 yılında Erzurum'da vefat etmiştir (MSB, 1998:121).

Tarsuslu Kara Fatma (Adile Onbaşı)

Asıl adı Adile olan, Adile Hala ve Adile Onbaşı diye anılan bu kadın kahramanımız, silah arkadaşları arasında Kara Fatma lakabıyla anılmıştır. Sekiz-on kişilik çetesiyle birlikte Afyon Savaşları'na katılmış, Tarsus'un kurtarılmasında büyük yararlılık göstermiştir (MSB, 1998: 124).

Halide Edip Adivar

1882 yılında İstanbul'da doğdu. Üsküdar Amerikan Kız Koleji'ni bitirdikten (1901) sonra öğretmenlik ve müfettişlik görevlerinde bulundu. Darülfünun'da batı edebiyatı dersleri okuttu. İstiklal Savaşı'nda Ankara'ya gitti. Halide Onbaşı olarak İstiklal Savaşı'na fiilen katılarak önemli hizmetler yaptı (MSB, 1998: 127). 19 Mayıs 1919'da yapılan Fatih Mitinginde Halide Edip konuşmasında "*Türk ve Müslüman bugün en kara gününü yaşıyor. Gece, karanlık bir gece... Fakat insanın hayatında sabahı olmayan gece yoktur. Yarın bu korkunç geceyi yırtıp, parlak bir sabah yaratacağız. Bugün elimizde top, tüfek denilen alet yok fakat ondan büyük ondan kuvvetli bir silahımız var; Hak var, Allah var. Tüfek ve top düşer, Allah bakidir. Topun yüzüne tükürecek kadar, evlatlar, analar, kalbimizde aşk ve iman, milliyet duygusu var.*" ifadeleri ile milleti açıkça fiili mücadeleye davet etmiştir. Bu konuşmadan sonra hakkında tutuklama kararı çıkarılınca Anadolu'ya geçerek Milli Mücadele'ye katılmıştır (Kurnaz, 1991:108). Savaş sonrasında da milleti için çalışmaya devam etmiştir. 1939'da İstanbul Üniversitesi'nde İngiliz Edebiyatı profesörlüğüne atandı. 1950 yılında bağımsız olarak İzmir milletvekilliğine seçildi (MSB, 1998: 127). Halide Edip mitinglerde yaptığı konuşmalarla o dönemde dikkatleri üzerine çekmiştir. Fakat onun asıl hizmeti kalemi vasıtasıyla olmuştur. Cephede bulunduğu dönemde, savaşın çeşitli safhalarını bizzat gözleme imkânı bulmuş, bu sebeple yazdıkları, Kurtuluş Savaşı edebiyatının en canlı örnekleri arasında yer almıştır (Kurnaz, 1991: 121).

Hatice Hatun (Kılavuz Hatice)

Halkın vatanseverliği, birlik duygusu ve cesareti ile 1920'de Adana Pozantı'da kuşatılmış olan Fransızlar, Tarsus'a doğru harekete geçmişlerdir. Bu sırada Hatice Kadın, Emin ve Derviş Ağaların milli kuvvetlerinde vatan hizmetini yapmaktadır. Nemrun'dan Mersin'e ulaşacak en kısa yolu soran Fransız kuvvetlerine yanlış kılavuzluk ederek onları Türklerin ateş hattına sokmuş, Fransız askerlerinin esir düşmesini sağlamış, kendi ise kaçarak kurtulmuştur (Kırkpınar, 2001:112). Bu savaşta kumandan ve subayları, top ve tüfekleri ile sekiz yüzü aşan Fransız askeri 27 Mayıs 1920'de Pozantı'da esir edilmiştir (Tansel, 1988:42).

Gördesli Makbule Hanım

Makbule Hanım, Gördesli Ali Ustazade Abdullah Efendi'nin kızıdır. 1921'de Halil Efe ile evlenmiş, onunla birlikte çete savaşlarına katılmıştır. Makbule Hanım, siyah pantolon

ve ceket giyermiş. Ayağında daima çizme ve başında da siyah başlık ve yüzü daima örtülü olup yalnız gözleri görünürmüş. Kısa bir Japon filintası (tüfekten daha kısa, elde taşınabilir, kısa ve yivsiz namlulu, ateşli bir silah.) taşır ve doru bir ata binermiş. 17 Mart 1922'de Akhisar'la Sındırgı hududu üzerinde bulunan Koca Yayla'daki savaş sırasında Makbule Hanım buraya yakın Çamlıtepe'de dört hasta askerle birlikte atların bakımı ile görevlendirilmiştir. Pusuya düşürülen düşman, zayıf taraf olan Simavlı Yusuf Çavuş birliğine yüklenmiştir. Buradaki askerlerin çoğu şehit düşmüş ve çoğu yaralı olduğundan Makbule Hanım'ın bulunduğu yere doğru geri çekilmeye başlamışlardır. Makbule Hanım onların geri çekilmesini kınamış, cesaret verici sözler söyleyerek silahı alıp önlerine düşmüştür. Silah arkadaşları ondan aldıkları cesaretle abluka altındaki alanı kapatmış düşmanı kaçırmayı başarmışlardır (Tansel, 1988:52).

17 Mart 1922'de Akhisar ile Sındırgı hududu üzerinde bulunan Koca Yayla'da elinde silah, düşmanla ön safta savaşırken başından vurularak şehit düşmüştür (MSB, 1998: 125).

Elif Bacı

Elif Bacı, kocası askere gittikten sonra küçük bebeği ile yalnız kalmıştır. Komşusu olan yaşlı bir kadın ona yoldaş olmuştur. Elif Bacı askere destek olmak için eline ne geçerse çorap örmekte, hazırlık yapmaktadır. Köylerden toplanan malzemeler cepheye ulaştırılmak üzere kadınlar tarafından meydana getirilmiş kağnı katarıyla yola çıkarılır. Elif Bacı da kocasının elbiselerini giyer, saçlarını sıfıra vurur, yüzüne kara sürer, Mehmed'ini de alıp hazırladığı eşya ile yüklediği kağnısıyla yola çıkar. Uzaktan bakan kimse kolay kolay Elif Bacının kadın olduğunu anlamamaktadır bile. Epey yol aldıktan sonra kağnının üstüne örttüğü yorganın altında kundakta sarılı yavrusu üşütür, hastalanır ve can verir cephe yolunda. Uygun bir yerde toprağa verirler Mehmed'i. Elif Bacı gözyaşını içine akıtır yola devam ederler. Elif Bacının kağnısı yolda çamura saplanır. Tam bu sırada eşkıya üstlerine gelir. Eşkıyanın başı Elif'in erkek olmadığını, erkek elbisesi giymiş bir kadın olduğunu fark eder. İçinde kalan ufacık cevher alev alır. Gözleri dolmuş bir halde: "Kızım, kendini iyi saklamışsın ama hiç korkma. Demek sen bu halde cepheye gideceksin, bir de yavrunu yolda yitireceksin, sana ilişilecek. Eşkıya da olsam büsbütün imansız olmadım ya. Senin bu vaziyetinde koştuğun cepheden geri kalmaktan utanırım. Şimdiden sonra eşkıyalığı bırakıyorum. Ben de düşmana karşı durmaya gideceğim." Deyip omuz verir ve kağnıyı saplandığı yerden çıkarır. Elif Bacının kağnısını kafilere yetiştirir. Garp Cephesi'ne varılır ve emanetler teslim edilir. Dönüş yolunda Elif Bacı hastalanır ve Hakk'ın rahmetine kavuşur (Kapusuzoğlu, 2011:55).

Nene Hatun

Doğu Cephesi'nde Türk kadınının simgesi haline gelen Nene Hatun Erzurum'un Pasinler İlçesi'nin Çeperli Köy'ünde doğmuştur. Asıl adı "Nene" soyadı "Kırkgöz" dür. 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı'nda köyü Ruslar tarafından işgal edilince kocası ve oğlu Nazım'la Erzurum'a gelmiştir. 9 Kasım 1877'de Rus birlikleri Aziziye Tabyası'nı işgal etmiştir. Camii minaresinden Aziziye Tabyası'nın düştüğünün ilanı üzerine eli silah tutan Erzurumlularla birlikte Aziziye Tabyası'na koşmuş, Rus askerleriyle kahramanca savaşmıştır. 22 Mayıs 1955 tarihinde Erzurum'da hayata gözlerini yuman Nene Hatun Türk kadınının, vatan sevgisinin unutulmaz simgelerinden biri olmuştur (Mısıroğlu, 1976:33-36).

Halime Çavuş

Halime Çavuş Kastamonuludur. Daha 12-14 yaşlarındayken Millî Mücadele'ye katılmıştır. Saçlarını kazıtmış, erkek gibi tıraş olmuş, erkek gibi kıyafetler giyerek askerlerin arasına karışmıştır. Uzun süre Halim Çavuş olarak bilinmiş, kadın olduğunu söylememiştir. Cepheelerde savaşmış, bir bacağı bu mücadelede düşman bombardımanı sonucu

sakatlanmıştır. Bir gün İnegöl'den Sakarya Cephesi'ne cephane taşırken daha önce görmediği Mustafa Kemal Paşa'ya rastlamıştır. Mustafa Kemal ondan nüfus cüzdanını istemiş, o da vermiş. “Sen kız mısın?” sözü üzerine de “Evet” demiştir. Savaş bittikten sonra Mustafa Kemal Paşa Halime Çavuş'u, Ankara'ya davet etmiştir. Ankara'ya gelen Halime Çavuş, Paşa'yı tanımadığından yaverine kim olduğunu sormuş, öğrenince de koşup elini öpmüştür. Mustafa Kemal Paşa'nın “Seni yollamıyorum, gel bizim kızımız ol.” demesi üzerine “Annem, babam beni bekler.” diye cevap vermiştir. Bunun üzerine “Ben ana babaya itaatli evlada saygı duyarım.” diyerek Gazi tarafından çeşitli hediyelerle taltif edilmiş ve evine dönmüştür. Çavuş kıyafeti de bunlardan biridir. Üzerinden hiç çıkarmamıştır. İstiklal madalyası ve gazi unvanı almıştır. 1949'da vatana hizmetinden dolayı maaş bağlanmıştır (Çavdar, 2015:64).

Sonuç ve Tartışma

Vatanına ve milletine bağlılık ve gerektiğinde vatan için her türlü fedakarlıktan kaçınmama duygu ve düşüncesi olarak tanımlanan vatanseverlik değeri küçük yaşlardan itibaren çocuklara kazandırılması gereken bir değerdir. Vatanseverlik değeri kazandırılırken şanlı Türk tarihinin yazılmasında emeği geçen kahramanlarımızın hayatlarının incelenmesi vatanseverliğin önemini fark edilmesine ve öğretimin etkililiğine katkı sağlayacaktır.

Kadın kahramanlarımız, Kurtuluş Savaşında vermiş olduğu büyük mücadelede erkeği ile omuz omuza cephedeki yerini almış, düşmana karşı silâhı ile savaşarak, cepheye mermi taşıyarak, yaralı askerleri tedavi ederek, silâh ve giyecek imal ederek, vatanın kurtuluşunda ve bu günlere ulaşmamızda haklı bir yere olmuştur.

Balkan Savaşı sırasında hastanede tedavi edilen yaralı eşini ziyarete gelen bir köylü kadınına, süslü şapkalı bir Rum kadını” Türkler mahvoldu. Çünkü erkekleri yarı yarıya azaldı.” demesi üzerine köylü kadını, “Bizim erkeklerimiz öldü, bittiyse, kadınlarımız ne güne duruyor?” cevabını vermiştir. İşte bu bağımsızlık ruhu ve vatan aşkı ile nice adsız kahraman Türk kadını Milli Mücadele'nin başından sonuna kadar mücadele vermiştir (Gülmez, 1999: 641).

Bu çalışmada Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan “Vatanseverlik” değerinin kazandırılması ve geliştirilmesinde bir öğretim materyali olarak kullanılabilecek olan Milli Mücadele'de bizzat cephe görev almış kadın kahramanlarımızın yaşam öyküleri tespit edilmeye çalışılmıştır. İsmi bilinen, bilinmeyen pek çok Türk kadını cephe veya cephe gerisinde mücadeleye destek vermiştir. Çalışmada yaşam öykülerine yer verilen kadın kahramanlarımız: Ayşe Hanım, Nazife Hanım, Şerife Hanım, Tayyar Rahmiye Hanım, Halide Edip Adıvar, Elif Bacı, Kılavuz Hatice Hanım, Gördesli Makbule Hanım, Nene Hatun, Halime Çavuş, Asker Saime Hanım, Fatma Seher Hanım ve Tarsuslu Kara Fatma Hanımdır.

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının genel amaçları incelendiğinde ilk sırada “Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip birer vatandaş olarak yetişmeleri” nin hedeflendiği görülmektedir. Sosyal Bilgiler Programı 4. Sınıf Kültür ve Miras öğrenme alanında yer alan “Millî Mücadele kahramanlarının hayatlarından hareketle Millî Mücadele'nin önemini kavrar.” kazanımı ile ilgili açıklamada “Kazanım biyografi öğretimi bağlamında ele alınır.” ifadesi ile de yaşam öykülerinin öğretim materyali olarak kullanılması vurgulanmıştır.

Er ve Şahin (2012) tarafından Sosyal Bilgiler eğitimi kapsamında ilköğretim öğrencilerinin, biyografi kullanımına ilişkin görüşlerini ortaya koyarak amacı ile yapılan çalışmada, karakter ve değerler eğitimi, tarihsel empati, zaman dilimlerini ilişkilendirme, vb. daha birçok kazanıma dönük öğretim faaliyetinin gerçekleştirilmesinde yaşam öykülerinden faydalanılabileceği belirtilmiştir. Oruç ve Erdem (2010)'in çalışmasında ise Sosyal Bilgiler öğretiminde biyografi kullanımının öğrencilerin sosyal bilgiler dersine ilişkin tutumlarını olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Kaymakçı (2013) tarafından yapılan çalışmada Sosyal bilgiler dersinde edebi türlerin kullanımının eleştirel düşünme, empati kurma, çoklu bakış açısı, dili güzel kullanma, iletişim, zaman ve kronoloji gibi çeşitli becerilerinin geliştirilmesine katkısının yanında öğrencilerin derse karşı tutumlarını da olumlu yönde etkilediği ve geçmiş zamanda yaşanmış olayları yansıtarak öğrencilerin tarihsel bilgi edinmelerini ve böylelikle milli benlik duygularının gelişmesini, büyük insanların hayat hikâyelerinin dışında sıradan insanların yaşamlarını da öğrettiği belirtilmiştir. Şimşek (2006), yaptığı çalışma sonucunda tarihsel hikayelerden öğretim ortamında yararlanma konusunda öğrencilerin olumlu bir yaklaşıma sahip oldukları görüldüğü için tarihsel hikayelerden daha fazla yararlanma yoluna gidilmesini tavsiye etmektedir. Bu bağlamda kadın kahramanların yaşam öykülerinin öğretimde kullanılmasının vatandaşlık değerinin kazandırılmasında etkili olabileceği söylenebilir.

Öneriler

Yaşam öykülerinin sosyal bilgiler öğretimi sırasında kullanılmasının şu faydaları sağlayacağı düşünülmektedir.

- Ders daha ilgi çekici hale gelecektir.
- Öğrencilerin tarihe olan merakı artacaktır.
- Öğrenciler tarafından vatanın kolay kazanılmadığı fark edilerek vatanseverlik duyguları pekişecektir.
- Vatan için şehit olan kahramanlarımıza olan minnet duyguları artacak ve vatana sahip çıkma, gelişimi için üzerine düşen vatandaşlık görev ve sorumluluklarını yerine getirme bilinci gelişecektir.
- Öğrenme daha kalıcı hale gelecektir.

Öğretmenler yaşam öykülerini sosyal bilgiler derslerinde şu şekilde kullanabileceklerdir:

- Derslerin dikkat çekme bölümünde merak uyandırmak amacı ile kullanılabilir.
- Yaşam öyküleri drama metinlerine dönüştürülerek kullanılabilir.
- Her öğrenciye bir kahramanın yaşam öyküsü verilerek sınıfta ve okulda tanıtım günleri düzenlenebilir.
- Yaşam öykülerinden hareketle poster hazırlama ve sergi etkinlikleri düzenlenebilir.
- Her yaşam öyküsü bir örnek olay metni olarak ele alınıp metin çözümleme yolu ile empati etkinlikleri yapılabilir.
- Yaşam öyküsü incelenen kahramana günümüzden mektup veya teşekkür yazısı yazma etkinlikleri yapılabilir.

Etkinlikler öğretmenlerin yaratıcı fikirleri doğrultusunda çeşitlendirilebilecektir.

Yaşam öykülerinin Sosyal Bilgiler öğretiminde kullanılmasının öğrencilerde vatanseverlik değerinin kazandırılma düzeylerinin ölçmeye yönelik deneysel çalışmaların yapılması önerilebilir.

Sosyal Bilgiler ders kitaplarında bu yaşam öykülerine yer verilerek öğretmenlerin kullanması önerilebilir.

Yaşam öykülerinin sesli kaydı yapılarak öğretmenlere sunulması ile materyal çeşitliliği sağlanabilir ve kaynaştırma eğitiminde de kullanılması önerilebilir.

Kaynakça

- Akbaş, O.(2008). Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*. 6(16), 9-27.
- Aktepe, V. ve Tahiroğlu, M. (2016). Değerler Eğitimi Yaklaşımları ve Etkinlik Örnekleri. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 42, 361-384.
- Akyol, Y. (2011). *İlköğretim 7.sınıf Sosyal Bilgiler dersinde 'Türk tarihinde yolculuk' ünitesinin çocuk edebiyatı ile ilişkilendirilmesinin öğrencilerin empati becerilerine (eğilimlerine) etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Arslan, E. (2014). *Ortaokul 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde hikâye anlatım yönteminin akademik başarıya etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Atatürk Araştırma Merkezi. (2006). *Atatürk'ün söylev ve demeçlerinden seçmeler, Konya'da kadınlar ile konuşma, 21 Mart 1923*. Erişim Tarihi: 29.08.2018, http://ankaenstitusu.com/wp-content/uploads/2016/06/soylev_ve_demecleri.pdf
- Avcı, A. A., İbret, Ü. B. ve Karasu Avcı, E. (2017). *Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin vatanseverlik değerinin kazandırılmasına yönelik görüşleri*. İlköğretim Online, 16(4), 1558-1574. Erişim Tarihi: 20.08.2018, <http://ilkogretim-online.org.tr> doi: 10.17051/ilkonline.2017.342974
- Bacak, S. (2008). *İlköğretim 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde öykü tabanlı öğrenme yaklaşımının öğrenenlerin akademik başarı ve yaratıcılıklarına etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Beldağ, A. ve Aktaş, E. (2016). Sosyal bilgiler öğretiminde edebî eser kullanımına ilişkin öğretmen ve öğretmen adaylarının görüşleri. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18 (2), 953-981.
- Çavdar, D. (2015). Millî Mücadele'de kahraman Türk kadınları. *Türkiye Tohumcular Birliği Dergisi* (TÜRKTÖB), 4, 62-65.

- Çelikkaya, T. ve Öztürk Demirbaş, Ç. (2013). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler öğretim programındaki değerlere ilişkin görüşleri. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6 (5), 527-556.
- Çiftci, T. ve Dikmenli Y. (2016). Üniversite öğrencilerinin vatan algısı ve geçmişe dönük değişimi. *Electronic Turkish Studies*, 11(3), 847-860.
- Düzce, M. (2017). Emile Durkheim’da bir sivil din olarak milliyetçilik ve vatanseverlik. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(52), 645-653.
- Elban, M. (2015). Ortaöğretim öğrencilerinin vatanseverlik tutumları: Ankara ili kazan ilçesi örneği. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 35, 451-462.
- Enginün, İ. (1983). *Milli Mücadele’de Türk kadını*, Ankara: Türk Ticaret Bankası Yayınları.
- Er, H. ve Şahin, M. (2012). Sosyal bilgiler dersinde “Biyografi” kullanımına ilişkin öğrenci görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 10(1), 75-96.
- Ersoy, A. F. ve Öztürk F. (2015). *Bir vatandaşlık değeri olarak yurtseverlik: Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının algısı*. Erişim Tarihi: 20.08.2018, İlköğretim Online, 14(3), 974-992. <http://ilkogretim-online.org.tr> <http://dx.doi.org/10.17051/io.2015.85864>
- Ersoy F. ve Şahin T. (2012). Sosyal bilgiler ders kitaplarının değerler eğitimi yaklaşımları açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12 (2) (Ek Özel Sayı), 1535-1558.
- Eski, M. (2008). *20. yüzyılda Kastamonu kadınları*. Ankara: Önder Matbaacılık.
- Gülmez, N. (1999). *Kurtuluş Savaşı’nda Anadolu’da yeni gün*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi
- İnan, A. (2008). *Atatürk hakkında hatıralar ve belgeler Afet İnan*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları (Ed. Emre Yalçın).
- Kapusuzoğlu, B. (2011). *Toprağa can ektiler seferberlik hikayeleri*. Ankara: Sorgun Belediyesi Yayınları.
- Kaymakçı, S. (2013). Sosyal bilgiler ders kitaplarında sözlü ve yazılı edebî türlerin kullanım durumu. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 230-255.
- Kırkpınar, L. (2001). *Türk Kurtuluş Savaşı’nda Türk Kadını*. Yedinci Askeri Tarih Semineri Bildirileri II. Ankara: Genelkurmay Basımevi.
- Kurt, T. (2007). *Öğretmenlerin demokrasi, vatandaşlık ve vatanseverlik algılarının nitel olarak incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.

- McCall A. L. (2010). Teaching powerful social studies ideas through literature Circles. *The Social Studies*, 101 (4), 152-159.
- Mısıroğlu, A. (1976). *Kuva-yı Milliye 'nin kadın kahramanları*, İstanbul: Sebil Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2017). *Sosyal Bilgiler öğretim programı (4-5 -6-7)*. Erişim Tarihi: 29.08.2018, <http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx>
- Milli Savunma Bakanlığı (MSB) (1998). *Milli Mücadele'de ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında kadınlarımız*. Ankara: Milli Savunma Bakanlığı Yayını.
- Oruç, Ş. ve Erdem, R. (2010). Sosyal Bilgiler öğretiminde biyografi kullanımının öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine ilişkin tutumlarına etkisi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 215-229.
- Öztürk, C. ve Otluoğlu, R. (2002). Sosyal Bilgiler öğretiminde yazılı edebiyat ürünlerini ders aracı olarak kullanmanın duyuşsal davranış özelliklerini kazanmaya etkisi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15, 173-182.
- Öztürk, C., Keskin, S. C. ve Otluoğlu, R. (2014). *Sosyal Bilgiler öğretiminde edebî ürünler ve yazılı materyaller* (6. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Sarıçoban, G. (2017). Milli Mücadele'de Anadolu kadını. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(4):1331-1346
- Sönmez, V. (1997). *Program geliştirmede öğretmen el kitabı*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şahin, C., ve Şahin, M. (2013). Osmanlı son dönemi ile milli mücadele yıllarında türk kadınının sosyal, siyasî ve askerî faaliyetleri. *Nevşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2, 53-72.
- Şimşek, A. (2006). İlköğretim sosyal bilgiler dersinde tarihsel hikâyeye yönelik öğrenci görüşleri. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26 (1), 187-202.
- Tansel, F.A. (1988). *İstiklal Harbinde mücahit kadınlarımız*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Tekgöz, M. (2005). *İlköğretim 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde edebiyat temelli öğretim yönteminin öğrencilerin akademik başarısına ve kalıcılığa etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı.
- Ulusoy, K. ve Dilmaç, B. (2016). *Değerler Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Yazıcı, K.(2014). Değerler eğitimine genel bir bakış. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 19, 499-522.

Yazıcı, S. ve Yazıcı, F. (2010). Yurtseverlik eğitimi: Tarih ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin algı, tutum ve eğitimsel uygulamalarına yönelik bir araştırma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3 (10), 649-660.